

САМБОР Микола
кандидат юридичних наук,
член-кореспондент
Національної академії наук вищої освіти України,
начальник сектора моніторингу Прилуцького відділу поліції
Головного Управління Національної поліції
в Чернігівській області,
м. Прилуки, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Сучасне суспільство зумовлює нові підходи до опанування знаннями. Новітні технології, телекомунікаційне суспільство, технічний і соціальний прогрес ставлять перед людиною, суспільством нові виклики, зокрема й передачі накопиченого досвіду та знань новому поколінню. Зазначимо, що обсяг таких знань постійно збільшується, що є наслідком поступального руху людства уперед.

Україна, незважаючи на те, що більш як чверть століття є незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, активно продовжила практику використання методик, методологій у сфері освіти, заснованих у радянський період. Лише останнім часом, сприйнявши засади Болонського освітнього процесу, Україна прагне кардинально перебудувати сферу освіти на європейський лад, полишаючи власний педагогічний досвід. Законом України «Про Національну поліцію» [1] передбачається існування вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, тоді як Закон України «Про вищу освіту» [2] оперує поняттям «вищий військовий навчальний заклад» (заклад вищої освіти із специфічними умовами навчання). Безперечно, що коректним було б використовувати саме поняття «заклад вищої освіти», а не «вищий навчальний заклад», оскільки навіть з філологічної точки зору «вищий навчальний заклад» є певним порівнянням, тоді як «заклад вищої освіти» чітко демонструє рівень освіти як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти (п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту» [3]). Це лише частка, складові якої вказують на недосконалість законодавства у частині регулювання відносин, що виникають у сфері надання освітніх послуг.

Водночас нинішній рівень освіти в Україні не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави і підвищення добробуту громадян. Сучасний ринок праці потребує від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян [4]. Питання формування компетенцій та компетентностей є вкрай важливим для розбудови державності, формування суспільства. Особливо актуально вказане питання звучить стосовно формування професійних якостей, компетентності представників публічної адміністрації, зокрема правоохоронних органів, покликаних забезпечувати верховенство права у державі, своїм прикладом надихати громадян, учасників відносин неухильно дотримуватися встановлених у суспільстві та зафіксованих у нормах позитивного права правил поведінки.

Метою правознавчої дидактики є вивчення відповідної педагогічної дійсності, накопичення, узагальнення та систематизація знань, необхідних для розуміння, пояснення, планування та прогнозування розвитку правової освіти, процесу навчання правознавства (галузей права – додано нами М.С.) [5, с. 129].

У навчальному процесі не ставиться завдання відкриття нових істин, а вимагається їх творче засвоєння. Значна частина знань здобувається не лише шляхом безпосереднього споглядання за об'єктами, що вивчаються, а й опосередкованим шляхом [6, с. 340]. Сучасна дидактика підкреслює, що завдання навчального процесу не можна зводити лише до формування знань, умінь і навичок. Навчання комплексно впливає на особистість [6, с. 342]. Впевнені у тому, що юридична професія з її правоохоронною складовою, якої навчають у вищих навчальних закладах системи МВС України потребує, по-перше, дво-, а подекуди, і трибічного підходу до розгляду юридичних фактів, а саме: 1) під призмою суб'єкта правоохоронної діяльності, 2) правозахисної (адвокатської) діяльності; 3) правозастосування та вирішення правового спору (суддівського) аспектів. Вказаний підхід гарантуватиме у подальшому молодим фахівцям професійно вибудовувати правові позиції, якісно та змістовно збирати докази у всіх видах проваджень, починаючи від розгляду звернень осіб відповідно до Закону України «Про звернення громадян», адміністративно-деліктного провадження, завершуючи кримінальними провадженнями. На наш погляд, такий підхід гарантуватиме повноту, об'єктивність дослідження обставин справи та неупередженість майбутнього фахівця.

Вважаємо, що важливим є не лише існування у програмах навчання у закладах вищої освіти системи МВС України навчальної практики (стажування) курсантів у територіальних підрозділах Національної поліції України, а й навпаки – активне залучення до освітнього процесу фахівців-юристів насамперед з територіальних підрозділів, віддаючи перевагу особам, які проходячи службу виявляють хист до науково-педагогічної діяльності, практи-

куючим адвокатам у відповідних галузях права і законодавства, а також суддям. За таких умов посилюється роль викладача, необхідності ним самим постійно зростати, а також вміти самому та навчати дієво поєднувати академічні положення із практикою правозастосування та формування єдиної правової доктрини, заснованої на єдності сприйняття теорії права та практики її застосування.

Окрім вказаного, важливого значення набуває вміння науково-педагогічного працівника мотивувати курсантів, студентів та слухачів до самостійної творчої діяльності. Проте така навчальна діяльність повинна відбуватись під методичним керівництвом та контролем викладача, без його прямої участі [7, с. 199]. З огляду на фактичні умови розподілу особистого часу курсантів, слухачів навчальних закладів МВС України вважаємо, що необхідно змістити прерогативи та надмірно не заангажовувати слухачів іншими, не пов'язаними із здобуттям професійних (правових) знань, умінь. Гарантувати насамперед за допомогою всіх юридичних засобів, а також організаційних можливості самостійного здобуття освіти, у тому числі й під контролем курсових офіцерів, які відповідають за процес виховання. Адже освіта – це не лише засвоєння знань, умінь та навичок, а й процес виховання, здобуття моральних та морально-ділових якостей, які притаманні суспільству і професії.

Окремо хочу зупинитися на положеннях ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію», де визначається, що професійне навчання поліцейських складається з: 1) первинної професійної підготовки; 2) підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; 3) післядипломної освіти; 4) службової підготовки – системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності. Післядипломна освіта поліцейських може здійснюватись безпосередньо в підрозділах поліції або в навчальних закладах, у тому числі на договірних умовах. Натомість при ГУНП створюються «навчальні центри», які не мають відповідних дозвільних документів на здійснення освітньої діяльності, причиною чого є відсутність професійного викладацького складу, а наслідком – марна трата часу, активності, що не забезпечує саме професійне зростання правоохоронця. Адже на вказаних курсах, як правило, окрім як фізичної та вогневої підготовки нічим більше не займаються. Формується враження про те, що поліцейський має лише добре бігати, мати гарну фізичну форму та статуру, а також непогано стріляти, а питання інтелектуального зростання, розширення духовного виднокола – не сфера правоохоронця. Це призводить до стереотипів сприйняття поліцейського як певного негативного героя та представника влади, і саме такі факти поширюються соціальними мережами у пресі.

Підбиваючи підсумок щодо зазначеного вище, стверджуємо, що навчання у закладах вищої освіти системи МВС України із специфічними умовами

навчання, дійсно, має свою специфіку, однак специфічні умови не мають розбалансовувати систему вищої освіти. Освітній процес у таких ЗВО має доповнюватися своїми особливостями, зумовленими проходженням служби в Національній поліції України, й останні не повинні жодним чином превалювати над освітнім процесом. Результатом здобуття вищої освіти у закладах вищої освіти МВС України із специфічними умовами навчання має бути формування висококваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці у сфері надання насамперед юридичних, а потім і поліцейських послуг, адже здобувається спеціальність «Правознавство», і кваліфікацію випускник отримує юриста. Крім того, у сучасному суспільстві так не вистачає не лише фахівця-правоохоронця, а й морального взірця представника правоохоронної сфери, органів державної виконавчої влади. Переконані, що освітній процес у закладах вищої освіти МВС України із специфічними умовами навчання потребує переорієнтації з мілітаристського спрямування на суто фахову компетентність, спрямовану на навчання та виховання правоохоронців із сучасною правовою культурою і свідомістю, яка утверджуватиме ідеали верховенства права, дотримання прав, свобод та інтересів людини і громадянина.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 23.07.2019).
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 23.07.2019).
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 23.07.2019).
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 21.07.2019).
5. Рябовол Л. Методика навчання правознавства (правнича дидактика) як наука: об'єкт, предмет, мета, завдання, функції, методологія. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2017. № 1(50). С. 125–136.
6. Педагогика: учеб. пособие / Ю.К. Бабанский, В.А. Сластенин, Н.А. Сорокин и др.; под ред. Ю.К. Бабанского. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Просвещение, 1988. 479 с.
7. Купчак М.Я., Повстан О.В., Гонтар З.Г. Методика викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах ДСНС України. *Вісник ЛДУ БЖД*. 2016. № 13. С. 196–205.